

М-р Дејан Виџански

АДМИНИСТРАТИВНА БИРОКРАТИЈА

АПСТРАКТ

Присуството на бирократијата во современите општества се должи на развојот на комплексните политички и економски системи.

Во услови кога општествените предизвици стануваат посложени и побројни, а содржината на социјалниот, административниот, културниот и стопанскиот живот е сè побогата, се создава благопријатна клима за бирократизација.

Јакнењето на хиерархискиот принцип, крутиот формализам, дехуманизацијата, апсолутното владеење на начелото на авторитет, со исклучување на критичките погледи и ставови, се главните симптоми на преобразбата на управата во бирократска власт.

Во овој труд, преку презентирање на повеќе содржински богати, научно-релевантни и стручно-компетентни ставови, доаѓаме до неопходната

Dejan Vitanski, M. Sci

ADMINISTRATIVE BUREAUCRACY

ABSTRACT

The existence of bureaucracy in contemporary societies is a result of the development of complex political and economic systems.

In a time when the social challenges are ever more complex and numerous and the social, administrative, cultural and economic life more diverse, there exists a favorable climate for bureaucratization.

The strengthening of the hierarchical principle, the strict formalism, dehumanization, the absolute authority while disregarding critical views and stances are the major symptoms of the transformation of the administration into bureaucratic authority.

By presenting several rich in content, scientifically relevant and professional views this article reveals the necessary material for defining the terms bureaucracy and bureaucratization.

The author has put emphasis on the

граѓа за посуштествено детерминирана на поимите бирократија и бирократизација.

Авторот акцентот го става врз негативните атрибути на овие сложени општествени феномени, кои како малигни клетки се метастазирани низ целиот државен и административен организам, загрозувајќи го ефикасното функционирање на нивните витални органи.

Со оглед на фактот што бирократијата е практично неуништива појава, заложбите треба да се фокусираат во насока на ефикасно активирање на целокупниот расположив општествен, политички и економски сет на инструменти, со цел минимизирање на негативните импликации од нејзиното деструктивно функционирање, а потхранување и стимулирање на творечко-инвентивната компонента, која претставува насушна потреба на административната и катализатор на нејзиното квалитативно сервисно профилирање.

Клучни зборови: бирократија, администрација, службеници, клиенти

negative attributes of these complex social phenomena which as cancerous cells have metastasized throughout the entire state and administrative body putting in jeopardy the efficient functioning of their vital organs.

Having in mind the fact that bureaucracy is practically an unpreventable occurrence, we should aim towards efficiently activating the whole social, political and economic set of instruments whereby minimizing the negative implications from its destructive functioning while at the same time feeding and stimulating the creative and inventive component which is essential for the administration and a catalyst to its qualitative service profiling.

Key words: bureaucracy, administration, employees, clients

dvitanski@yahoo.com

ВОВЕД

Првите никулци на бирократизација се јавуваат уште со изгрејсонцето на рудиментарните облици на државни организации.

Од најраните периоди на поделбата на трудот се навестувала тенденцијата за издвојување на посебна група привилегирани и отуѓени од општеството луѓе или поединци, кои како носители на управувачки функции ја користеле власта за да се насладуваат од нејзините благодати.

Своето битие низ историјата, бирократијата како општествена појава го зацврстувала паралелно со порастот на управните организации, сложеноста на функциите на управување со општествените работи и воопшто со комплексноста на општествените структури, кои претставувале погодено тло за нејзино виреење.

Бирократијата претставува сложен општествен феномен, за кој не постои една и единствена општоприфатена дефиниција. На поимот бирократија му се вградуваат различни значења, својства и атрибути, кои дополнително го прават сложен и релативно непрецизен. Во секојдневната употреба терминот бирократија најчесто се користи во негативна, пежоративна конотација. Јавноста честопати ги перцепира бирократите како ригидни, бавни, индиферентни, крути, несекономични, неинвентивни, бездушни, препотентни, и има изострен критички став кон нивната работа и однесување.

Во многу земји бирократијата се користи како синоним на администрацијата, при што ставањето знак на равенство помеѓу овие два ентитета доведува до обезличување на административниот апарат како позитивен феномен и сервис ставен во функција на ефикасно задоволување на јавниот (на граѓаните) интерес.

Бирократијата и администрацијата не се идентични категории. И покрај фактот што административниот принцип на управување има примеси на бирократизам, за претворање на администрацијата во бирократија потребно е издвојување на управувачката елита од општеството, односно постоење на безконтролна власт. Со узурпирање на власта и нејзино спојување со управата, администрацијата се метаморфозира во бирократија.

Доколку администрацијата не е продуктивна, ефикасна, одговорна, односно граѓанско сервисно ориентирана, се претвора во бирократија. Кога, пак, државните службеници се ефективни, хумани и иновативни, може да зборуваме за администрација во вистинска, реална смисла на зборот.

Во овој труд ќе го обработиме феноменот на бирократијата, изнесувајќи и повеќе издржани теоретски ставови во насока на расветлување на сите негови компоненти, како и нудење на препораки за амортизирање на негативните импликации од неговото постоење во администрацијата и во останатите општествени структури.

1. ЕТИМОЛОШКО И ПОИМОВНО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА БИРОКРАТИЈАТА

Терминот бирократија е кованица од францускиот збор *bureau*, што означува волнена ткаенина која се ставала на канцелариските столови, и од грчкиот збор *kratein*, што значи да се владее. Првпат во оваа изворна форма

изразот бирократија го употребил физиократот Vincet de Gournay во 1745 година (Пусиќ, Е, *Наука о ујрави*, Шкољска књига, Загреб, 1993, стр. 94). Значи, етимолошки, бирократијата означува канцелариско владеење, односно владеење на луѓе од канцеларијата. Во буквална смисла, овој термин се изедначува со владеењето на администрацијата, на чиновништвото.

Меѓутоа, за да се навлезе во суштината на бирократијата, потребно е овој феномен да се анализира од повеќе аспекти, со што би се овозможило прецизно да се детерминира неговиот поим.

На поимот бирократија, во една широка смисла на зборот, му се даваат, главно, три значења. Прво, под тој поим се подразбира општествениот слој на професионалните управувачи кој настанува врз основа на функциите кои ги врши во државата и други слични организации; второ, систем на општествени и политички односи во кој доминира тој слој, неговото владеење во тој систем; и трето начинот на дејствувањето на бирократијата, што, обично се означува со терминот бирократизам (*Полиитичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 82-83).

„Во вистинската нејзина пројава бирократијата е, пред се, производ на поновиот општествен развој, на сложеноста на организацијата и управувањето во современото општество во кое, не само што се зголемуваат функциите на државата, туку се зголемува и бројот и видот на најразличните политички и други слични организации низ кои разните општествени групи учествуваат во јавниот живот и политиката. Оттука, може да се рече дека дури во современата епоха бирократијата станува, „тотален“ општествен феномен кој пробива низ сите пори на организираниот општествен живот. Всушност, создавањето и постоењето на бирократијата во модерното време е, пред се, резултат на создавањето и постоењето на големите централизираните системи на управување, при што државниот апарат и другите управувачки структури воспоставуваат самостојна егзистенција во постојана, институционализирана форма, издвојувајќи се, така, дури од самите владејачки слоеви во општеството. Во еден таков амбиент расте нејзината реална општествена моќ; таа ги завладува сите општествени дејности и процеси контролирајќи го нивното одвивање и претворајќи се, на определен начин, во нивен, „господар“ (Георгиевски, П, Корубин, Ј, Миљовска, Д, Мирчев, Д, Милосавлевски, С, Петковска, А, Петроска, Б, Стојаноски, Н, Трајкоски, И, Чокревски, Т, *Социологија*, Студенски збор, Скопје, 1998, стр. 392-393).

Во прилог на попрецизно содржинско определување на бирократијата ќе изнесеме повеќе ставови и видувања на проминентни научни дејци, со цел да ги поставиме контурите на една релативно општоприфатена дефиниција.

Карл Маркс смета дека „бирократијата е најдалечен и најмагловит израз на човечка отуѓеност во практичните сфери на животот- што е после-

дица на отсуството на хуманизмот во општеството, таа е највисок степен на самозадоволство на државата и незадоволство на граѓаните. . . Општиот бирократски дух е тајна, мистерија, која во неа се одржува по пат на хиерархија. . . “ (Маркс, К, *Критика Хегелова филозофија државној права*, Култура, Сараево, 1960, стр. 65). Според овој марксистички теоретичар, бирократијата во основа е државен формализам, државна волја, државна свест, државна моќ. Таа е врзана за државата со многубројни нишки. Тоа значи дека духот на бирократијата во суштина се поистоветува со формалниот дух на државата. Маркс ги смета за големи илузии тврдењата дека бирократијата ги отсликува и застапува општите интереси, зашто во стварноста тие јавни интереси се сведуваат на протежирање на сопствените интереси на бирократијата.

Фридрих Енгелс истакнува дека „ бирократијата ја сочинува владејачкиот врв (поединци и органи) кој создал свои сопствени органи, чиј врв е државната власт која раководејќи се од своите посебни интереси ги претвора тие органи, со текот на времето, од слуга на општеството во негови господари” (Фридрих Енгелс, *Увод у Марксов Граѓански рай у Француској*, Култура, Београд, 1949, стр. 18).

Еден од најмаркантните претставници на модерното бирократско сфаќање е прочуениот германски социолог Макс Вебер, кој во голем дел од својот научен опус ја обработува бирократијата. Неговите сфаќања за бирократијата се во изразито позитивна смисла.

Бирократијата, според Вебер, е карактеристика на модерните општества. Но, во нејзиниот рудиментарен облик, неа ја детектира во поголем број општества во различни историски периоди. Така, елементи на бирократија тој лоцира во стариот Египет и империјална Кина, во Римската и во Византиската империја, како и во секоја општествена заедница каде што постоела голема поделба на трудот и комплексни задачи, какви што биле изградбата на системот за наводнување (регулацијата на Нил) и пирамидите во Египет, собирањето данок во Кина, војните на Римјаните, или државната администрација на Византијците (Ташева, М, *Социологија*, Филозофски факултет, Скопје, 2003, стр. 121).

Вебер бирократијата ја смета за најсовршен облик на управување со општествените работи и најефикасен метод на организирање на човечките дејности – „ потполно развиениот бирократски механизам спрема другите форми на организација се однесува исто како и машината спрема немашинските методи на производство” (Gerth and Mills, From M. Weber, *Essays in Sociology*, Routledge and Kegan Paul, 1946, стр. 208).

Своето внимание Вебер го фокусира врз формалната организација, која ја дефинира како социјален однос во кој приемот на надворешни лица е регулиран со ограничувачки или ексклузивни правила и каде што покорува-

њето на прописите на односната организација се гарантира со постапките на шефот и, обично, управниот апарат, кои се ориентирани кон остварување на овие прописи (Weber, M, *Theory of Social and Economic Organizations*, Glencoe, 1947, стр. 145-146).

Според Вебер, бирократијата е облик на општествена организација кој најмногу се има приближено до идеалот на целно-рационалното дејствување. Таа претставува општествена организација која ги усогласува дејностите на голем број поединци, упатени на остварување на одредена задача, која притоа е поставена на начелата на целната рационалност (Ташева, М, *Социологија*, Филозофски факултет, Скопје, 2003, стр. 119).

Вебер ги формулира следниве принципи, како столбови врз кои почива рационалната бирократска организација:

- надлежностите на поедини органи и службеници за извршување на службените должности се строго утвдени и разграничени со законите и со управните акти;
- дејностите на административните органи се хиерархиски подредени, така што повисоките органи го имаат правото да вршат контрола и надзор над пониските. Значи, постои јасна вертикална линија на команди во која секоја работна единица е потчинета на повисоката;
- постоење на формални правила и процедури кои треба да обезбедат стабилност, предвидливост, непристрасност и еднаков третман на сите при извршувањето на бирократските операции;
- бирократско водење на работење, кое се засновува на пишаните документи, односно евидентирање на целокупната административна дејност во писмени документи;
- стручно образование на службениците, што имплицира специјализирано стручно знаење и вештини за успешно извршување на должностите;
- селекција на кандидатите за вработување врз основа на нивните технички квалификации проверени по пат на испити;
- наградување изразено во паричен износ;
- градење кариера во службата, која треба да биде единствено и главно занимање на нејзиниот вршител;
- напредување во службата врз основа на сениоритет и резултати; и сл.

Очигледно е дека Вебер не се впуштил во подлабоко истражување и анализирање на суштината на бирократијата, туку вниманието го задржал само на нејзината формална страна, со што може да се каже дека целокупната негова теорија се сведува на формализам.

Во натамошното излагање ќе изнесеме уште неколку погледи и дефиниции на угледни теоретичари, со цел да го прошириме хоризонтот на познавање на бирократскиот феномен.

Д-р Еуген Пусиќ, под бирократија подразбира „разни патолошки промени во нормалните односи помеѓу политичките одлучувачки групи и извршните управни организации. Кај бирократската власт, управните организации претставуваат главни или исклучиви потпори на власта во општеството и над општеството” (Пусиќ, Е, *Наука о ујрави*, Шкољска књига, Загреб, 1993, стр. 93). Според Пусиќ, бирократијата е начин на извршување на власта, при што смета дека секоја групација станува бирократска ако се оддалечи и ја изгуби врската со својата политичка подлога и владее со помош на управните организации (ibid, стр. 97).

Д-р Јован Ѓорѓевиќ, кој подолго време ги истражувал и обработувал историските и практичните аспекти на бирократијата, смета дека „бирократијата се јавува како извршен апарат на државниот механизам. . . Таа е основно политичко јадро на државата, а државата е основната сила на бирократијата” (Ѓорѓевиќ, Ј, *Озлед о бирократији*, Београд, 1962, стр. 58). Бирократијата не е посебна општествена класа, туку неприродно наметнат слој, кој го деформира системот.

Според Радомир Лукиќ, бирократијата е општествен слој кој ги извршува управувачките општествени работи, односно, кој врши власт, има далеку поголеми приходи од обичните работници или службеници, и настојува да стане експлоататор (Лукиќ, Р, *Основи социологије*, Научна књига, Београд, 1976, стр. 332). Бирократијата е постојано во прегратките на државата Но, според Лукиќ, бирократијата не се задоволува само со богатите кои ги добива од владејачката гарнитура и со текот на времето почнува да и се спротивставува на структурата која во суштина и ја создала. Ширењето на управната власт и зголемувањето на управниот апарат се предуслови за интензивирање на процесот на бирократизација.

Д-р Најдан Пашиќ, бирократијата ја дефинира како „ општествен слој кој својата егзистенција не ја засновува ниту на непосредното производство на производи и услуги, ниту на сопственоста над средствата за производство, туку на власта, односно на функциите во државниот апарат. Бирократијата егзистира на отуѓеноста на политичките сили и на другите облици на општествени организации од самото општество и од непосредната општествена контрола” (Пашиќ, Н, *Савремена држава*, НИП Младост, Београд, 1976, стр. 138). Таа отуѓеност влијае на целосно политичко пасивизирање на граѓанството.

За да не одиме до недоглед во определувањата на поимот бирократија, ќе се обидеме со сублимирање на досега презентираниите научни ставови да изградиме една општа и генерална дефиниција: Под бирократија се подразбира посебен општествен слој, кој во нормални општествени услови ја врши извршната функција во државата, под контрола на претставничкото тело, меѓутоа, кој во одредени околности може да се оттрне од таквата контрола и потполно

да се осамостои, при што станува вистински носител на власта. Ваквата положба на бирократијата во поедини државни системи се нотира како негативна општествена појава.

Покрај бирократијата, во науката и практиката често се користи и терминот бирократизам. Под бирократизам се подразбира безлично, хиерархиско, строго формалистичко, ригидно, бавно и неодговорно постапувања со предметите и странките (Ѓорѓевиќ, Ј, *Политички систем*, Научна књига, Београд, 1976, стр. 831).

Бирократизмот како манифестација на бирократскиот менталитет и начин на размислување и работење е најприсутен во рамките на административните органи и организации.

За бирократизмот најчесто се врзуваат следните особини и атрибути: кариеризам, апаратизам, изолационизам, инертност, бездушност, безличност, тајност и сл.

3. БИРОКРАТСКИ МААНИ

Некои научници проблемот на бирократијата го изложувале низ хумористичка призма и на тој начин ги апострофирале нејзините гротескни карактеристики. Најпознатиот меѓу нив, Паркинсон, го изнесува примерот со англиската управа, каде после втората светска војна бројот на службениците во воената морнарица постојано се зголемувал напоредно со постојаното намалување на бродската флота. Идентичен е и примерот со англиското Министерството за колонии, каде бројот на персоналот се зголемувал, и тоа во време на распаѓањето на Британското царство, односно после осамостојувањето на колониите. Врз основа на овие еклатантни примери тој констатирал дека државниот апарат се зголемува и тогаш кога неговите работни должности се намалуваат. Т. н Паркинсонов закон почива на две поставки: 1. службеникот сака да се зголеми бројот на негови потчинети, и тоа најмалку за двајца (за тие меѓусебно да се конфронтираат, а да не ја загрозуваат неговата позиција), и 2. самите службеници еден на друг си создават работа (Пусиќ, Е, *Наука о управи*, Шкољска књига, Загреб, 1993, стр. 95)

Со Паркинсоновиот „закон» се отсликуваат менталната матрица на административните бирократи, кои паразитираат на државни јасли, како и дисфункционалноста на патолошкото и непродуктивно зголемување на управните системи.

Сличен карикатурален приказ даваат и науниците Питер и Хал во нивното дело „Питеровиот принцип». Според нив „секој вработен се стреми да се искачи на хиерархиската скала сè до нејзиното ниво на некомпетентност», и „со текот на времето секое место ќе го заземе службеник што е некомпетен-

тен да ги исполни своите обврски» (цит. По Гризо, Н, Давитковски, Б, Наука за управата, Просвета, Куманово, 1994, стр. 98).

Бирократијата е предмет на перманентни дебати и критички опсервации.

Отсуството на креативен дух е Ахилова петица на бирократијата, која во недостиг на инвентивен порив останува заробена во својата тесноградост, неможејќи да се адаптира на промените и успешно да одговори на новите јавни предизвици. Бирократите често пројавуваат анимозитет кон нововоспоставените стандарди и правила кои се воведуваат со единствена цел за подобро услужување на клиентите.

Бирократите сакаат повеќе да се гледаат себеси, како луѓе кои управуваат и наредуваат, отколку како луѓе кои ги снабдуваат граѓаните со сервисни услуги (Servic, Z, Gauging Success: *Performance Measurement in South Eastern Europe*, Budapest, 2004, стр. 11).

Општествената деструктивност на бирократијата се огледа не само во нејзината паразитска структура и во патолошкиот и неконтролиран пораст, туку и во нејзиниот конзервативен карактер. Таа се спротивставува на секоја новина и е поборник на постојната status quo ситуација, што значи не е заинтересирана да го корегира сопственото функционирање, методи и стил на работа. Кога се спроведуваат реформски зафати со цел да дојде до некои квалитативни подобрувања, бирократијата го употребува целокупниот инструментариум со кој располага со цел да ги задуши промените уште на самиот почеток, во зародишот.

Бирократите може да го користат своето знаење и пристапот до релевантните општествени информации за одбрана и зацврстување на сопствените позиции, наместо за квалитетно извршување на службено поставените задачи.

Тие се склони кон филтрирање и филување на податоците што треба да стигнат до нивните претпоставени, заради избегнување на казните или пак за зголемување на наградите.

Монополот врз дејностите што ги извршуваат е една од причините за бирократската неефикасност. Во контекст на ова неопходни се, пред се онаму каде што се можни, моќни конкурентски алтернативни структури, кои ќе ја разлишаат досегашната удобна бирократска комфорност.

Една од императивните реформски цели е супституирањето на безличната, трома и прекомплицирана бирократска администрација, со мала, мобилна, поедноставна и поекономична администрација, која ќе ги извршува своите јавни задачи со подобро квалификуван и стабилен кадар. Бирократската отчетност и одговорност, што посебно се изразува во имањето на сенс за граѓаните, може практично да се операционализира ако постои соодветно перцепирање и разбирање за тоа кои се јавните потреби и барања (детектирање и

дефинирање на проблемите) на граѓаните и преточување на артикулираните интереси на клиентите во политичките цели и програми (политичка формулација и имплементација).

Потребни се заемни врски и отворени канали на комуникација меѓу административните службеници и јавноста, кои на граѓаните ќе им овозможат во политичкиот систем да ги вградат сопствените интереси, како и ефективни контролни механизми што ќе бидат гарант дека таквите интереси нема да се загубат во различните стадиуми и лавиринти на политичкиот и на административниот процес.

За успешно реформирање на административниот сектор и намалување на бирократската баласт, неопходно е да се преземат широк спектар на системски мерки:

1. Поедноставување и забрзување на процедурите, што пред се подразбира скратување на роковите во кои се одвиваат административните постапки, намалување на бројот на потребните документи, повисок степен на разбирливост на формуларите што ги пополнуваат граѓаните, а сето тоа во насока на ефикасно задоволување на есенцијалните граѓански права и потреби;

2. Подобрување на административниот јазик, што значи да се отстранат заплетканите фрази и извитоперени конструкции кои доминираат во бирократскиот израз, за да се олесни разбирливоста на стилот и јазикот на официјалните документи. Значи, потребни се опсежни кампањи за усвојување на едноставен јазик, со што ќе се подигне нивото на разбирање во комуникацијата помеѓу управата и клиентите;

3. Институционално етаблирање на правилото „ молчењето на администрацијата значи одобрување”, со цел службениците да се притиснат да бидат поревностни во извршувањето на работните задачи, за да можат граѓаните и правните субјекти побрзо да ги остваруваат своите права и интереси;

4. Идентификација на вработените, за да се намали неодговорноста. Во овој правец, административните службеници кога општат и работат со клиентите треба да носат бевови на кои се видно истакнати нивните имиња и звања;

5. Развој на системот на одговорност, што значи напуштање на колективната и поголемо практикување на индивидуалната, конкретната одговорност, односно секој да одговара за своите постапки и поведенија;

6. Подобра пристапност на административните органи до граѓаните. Овде спаѓаат: лесно наоѓање на потребната служба, создавање услови за полесен физички пристап на инвалидизираните лица, флексибилно и продолжено работно време, добра и рамномерна регионална дистрибуција на службите и сл.

7. Поголема транспарентност и отчетност во работата, која ќе овозможи увид на граѓаните во административните активности, и нивна контрола;

8. Поголемо доближување на администрацијата до граѓаните, преку разни брошури, телевизиски спотови, подвижни информациски штандови и

организирање на отворени средби, каде граѓаните ќе се информираат за нововведените или изменети закони, процедури, прописи, или ќе добијат корисни и неопходни совети и потребна помош за успешно остварување на нивните права и обврски;

9. Радикално реорганизирање на државниот апарат, кое вклучува децентрализација, односно спуштање на одредени надлежности на локално ниво, препуштање на извршувањето на одредени јавни служби на приватниот сектор, со што државната управа би се свела само на оние дејности кои поради важноста и приоритетноста на поширокиот општествен интерес треба да останат под нејзина капа - како одбраната, судството, полицијата и сл.

4. СОВРЕМЕНИОТ ПРОФИЛ НА ДРЖАВЕН СЛУЖБЕНИК

Еден од клучните сегменти на реформскиот процес на административниот сектор треба да биде воспоставувањето на нови стандарди на работа, како и вредности и вештини кои треба да ги поседуваат државните службеници, за успешно да одговорат на општествените предизвици пред кои секојдневно се исправени, односно да претставуваат квалитетен сервис на граѓаните за ефикасно остварување на нивните права, обврски и интереси.

Современиот и модерен административен службеник треба да биде:

- продуктивен и ефикасен;
- емпатичен;
- толерантен;
- сигурен;
- одговорен;
- лојален (што не значи и сервилен);
- позитивно настроен спрема клиентите и нивните потреби и проблеми;
- неутрален во однос на политичките партии;
- инвентивен и снаодлив;
- конструктивно критички настроен;
- куртоазен, и
- флексибилен

Во истиов контекст, за подобрување на работните процеси на администрацијата и нивно издигнување на повисоко квалитативно рамниште неопходни се следниве технички вештини:

- стратемиско размислување;
- иницијативност и креативност;
- работење под притисок;
- способност за преземање на ризици;
- управување со ресурси и со луѓе;

- ефективно делегирање на задачи и на одговорности;
- определување на приоритети;
- способност да се работи со нова технологија (компјутерска и друга);
- комуникациски вештини, и
- познавање на јазици

(*Јавна политика во Средна и во Источна Европа: теориј, методи, практики*, превод на македонски јазик, Фондација Институт отворено општество- Македонија, 2005, стр. 118-119).

Меѓутоа, за да имаме ваков профил на државен службеник, потребно е и повлекување на потези, кои ќе одат во насока на севкупно подобрување на службеничкиот материјален и социјален, односно општествен статус:

- идентификација на службеникот со работата, која овозможува за доволство од успешното остварување на организациските цели;
- солидна плата;
- можност за напредување во службата и градење на престижна кариера;
- добри работни услови;
- поволна и благопријатна организациска атмосфера, хармонија, колегијалност и кооперативност, и сл.

5. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Присуството на бирократијата во современите општества се должи на развојот на комплексните политички и економски системи.

Во услови кога општествените предизвици стануваат посложени и побројни, а содржината на социјалниот, административниот, културниот и стопанскиот живот е се побогата, се создава благопријатна клима за бирократизација.

Јакнењето на хиерархискиот принцип, крутиот формализам, дехуманизацијата, апсолутното владеење на начелото на авторитет, со исклучување на критичките погледи и ставови се главните симптоми на преобразбата на управата во бирократска власт.

Заложбите за целосно искоренување и уништување на бирократијата се нереални и утопистички. Бирократијата може да се оквалификува како едно „нужно зло“, кое постоело и ќе постои во сите сфери на општественото живеење. Затоа, активностите треба да се насочат барем во правец на ограничување на нејзиниот обем, моќ и деструктивно дејствување, како и воспоставување на конзистентни и ефективни механизми за нејзина контрола и одговорност. Минимизирањето на бирократијата, стеснувањето на просторот за нејзино привилегирано, препотентно и општествено отуѓено маневрирање и

создавањето на творечки и одговорни државни службеници се работи кои ќе дадат силен импакт во профилирањето и развојот на модерниот административен сектор.

Сервисната поставеност, што подразбира ефикасно задоволување на јавниот интерес, во кој е инкорпориран и интересот на поединците, треба да биде основната водилка во работата на службениците, односно благосостојбата на граѓаните треба да биде нормативен правилник за административна работа. Согласно со ова, императив треба да биде денешната бирократија, која повеќе содржи негативни и пежоративни состојки, да се трансформира во претставничка бирократија, која во центарот на своето внимание ќе го постави клиентот.

РЕЗИМЕ

Во овој труд, преку презентирање на повеќе содржински богати, научно-релевантни и стручно-компетентни ставови, доаѓаме до неопходната граѓа за посуштествено детерминирање на поимите бирократија и бирократизација.

Авторот м-р Дејан Витански, акцентот го става врз негативните атрибути на овие сложени општествени феномени, кои како малигни клетки се метастазирани низ целиот државен и административен организам, загрозувајќи го ефикасното функционирање на нивните витални органи.

Со оглед на фактот што бирократијата е практично неуништлива појава, заложбите треба да се фокусираат во насока на ефикасно активирање на целокупниот расположив општествен, политички и економски сет на инструменти, со цел минимизирање на негативните импликации од нејзиното деструктивно функционирање, а потхранување и стимулирање на творечко-инвентивната компонента, која претставува насушна потреба на административната и катализатор на нејзиното квалитативно сервисно профилирање.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- Пусиќ, Е, Наука о управи, Шкољска књига, Загреб, 1993, стр. 93 - 97
- Маркс, К, Критика Хегелова филозофија државног права, Култура, Сараево, 1960, стр. 65
- Фридрих Енгелс, Увод у Марксов Граѓански рат у Француској, Култура, Београд, 1949, стр. 18
- Gerth и Mills, From M. Weber, Essays in Sociology, Routledge and Kegan Paul, 1946, стр. 208
- Weber, M, Theory of Social and Economic Organizations, Glencoe, 1947, стр. 145-146
- Ѓорѓевиќ, Ј, Политички систем, Научна књига, Београд, 1980, стр. 831
- Ѓорѓевиќ, Ј, Оглед о бирократији, Београд, 1962, стр. 58
- Лукиќ, Р, Основи социологије, Научна књига, Београд, 1976, стр. 332
- Ташева, М, Социологија, Филозофски факултет, Скопје, 2003, стр. 119-121
- Георгиевски, П, Корубин, Ј, Миљовска, Д, Мирчев, Д, Милосавлевски, С, Петковска, А, Петроска, Б, Стојаноски, Н, Трајкоски, И, Чокревски, Т, Социологија, Студенски збор, Скопје, 1998, стр. 392-393
- Пашиќ, Н, Савремена држава, НИП Младост, Београд, 1976, стр. 138
- Јавна политика во Средна и во Источна Европа: теории, методи, практики, превод на македонски јазик, Фондација Институт отворено општество- Македонија, 2005, стр. 118-119
- Гризо, Н, Давитковски, Б, Наука за управата, Просвета, Куманово, 1994, стр. 98
- Servic, Z, Gauging Success: Performance Measurement in South Eastern Europe, Budapest, 2004, стр. 11
- Политичка енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 82-83